

Jevícká cesta a středověká fortifikace Durana

Úsobrno, okr. Blansko, Jihomoravský kraj; Konice, okr. Olomouc, Olomoucký kraj;
Jaroměřice, okr. Svitavy, Pardubický kraj
8. až 19. století

   2 km (Dobračov); 2,7–3,1 km (Durana)

Navigační bod: N 49°36'47.39",
E 16°46'24.55"; N 49°35'22.16",
E 16°51'39.30"; N 49°35'28.24",
E 16°46'54.91" (Durana).

Přístup: Od autobusové zastávky Jaroměřice, Nadevsi po silnici východním směrem k obci Šubiřov, po 1,7 km u samoty Dobračov odbočit jižně k lesu; od vlakového nádraží v Konici po ulici Jiráskova západním směrem a dále 1,7 km po okresní silnici a podél cyklostezky 5028 k lesu Březina; z autobusové zastávky Úsobrno, závod po žluté turistické stezce cca 2,1 km, potom od odbočky pokračovat stále po žluté 450 m k Duraně, jiná varianta je od autobusové zastávky Šubiřov pokračovat západním směrem cca 200 m po žluté a červené turistické stezce, poté odbočit jižním směrem a pokračovat po žluté 2,5 km a od odbočky pokračovat stále po žluté 450 m k Duraně.

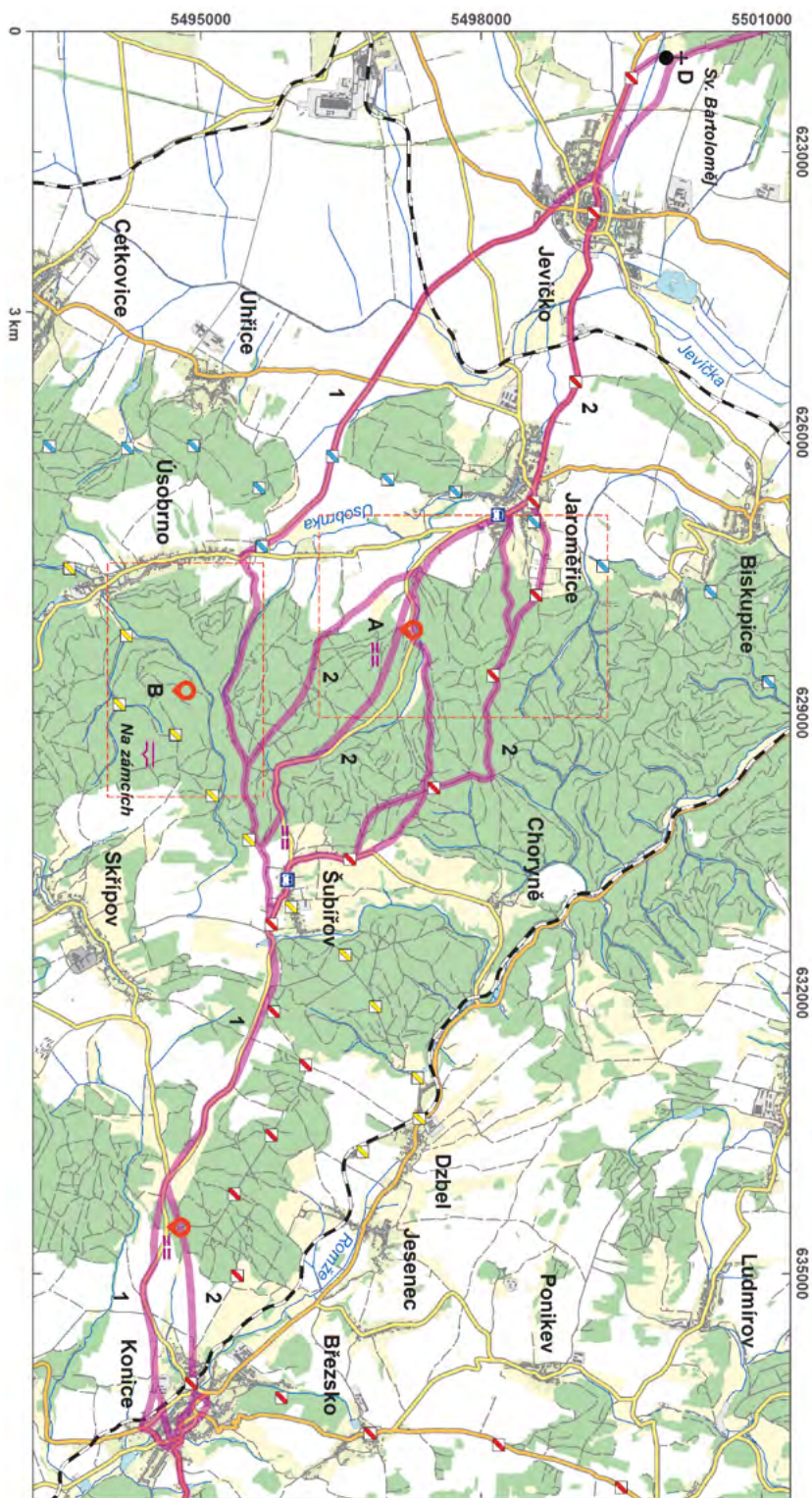
Význam: Dochované terénní reliktů dálkové trasy z období středověku v podobě několika větví a systémů zaniklých úvozů.

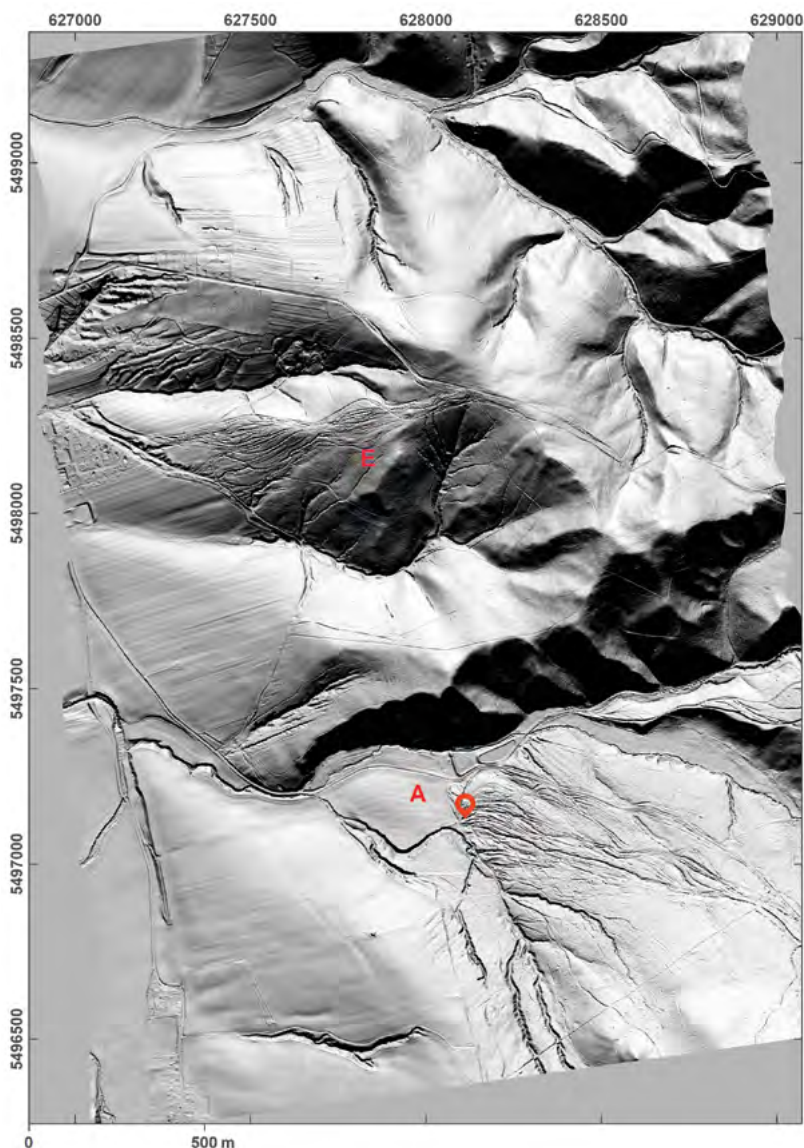
Historie: Jevícká cesta se poprvé v písemných pramenech objevuje ve falzu z roku 1200, jímž moravský markrabě Vladislav Jindřich údajně potvrdil hradištskému klášteru dvůr a trhovou ves Knínice s příslušenstvím, sousedními vesnicemi Šebetovem, Cetkovici a Uhřicemi, a přilehlé lesní území, jak jej daroval již jeho zakladatel, olomoucký kníže Ota I. spolu se svou manželkou Eufémií roku 1078. Samotná listina je klášterním falzem, ovšem pochází ze 70. let 13. století, z doby vrcholících sporů mezi šlechticem Albertem z Lešan a olomouckým klášterem Hradisko o hranice horečně kolonizovaného území Dražanské vrchoviny. Obsahuje tedy podrobný výčet hraničních bodů, tvořených přírodními hranicemi v podobě pramenů, kopců a rozvodí, ale i umělými hraničními znameními – hraničními kopaми (*Rachowkop*, *Bohency*), vsazenými ka-

meny někdy se značkou (*Sadek*) a dalšími pomístními názvy. Mezi těmito hraničními body je jmenována i veřejná cesta z Jevíčka do Konice „...ad viam publicam, que via de Gewiczko dirigitur versus Konicz...“. Jevíčskou cestou je označen úsek jedné z nejvýznamnějších komunikací středověku na našem území. Je součástí dálkové trasy z Prahy do Olomouce a dále do Krakova, vedoucí přes Litomyšl, zemskou bránu „*Na Trstenici*“, kolem *hradiště Mařín u Křenova, raně středověkou osadu u kostela sv. Bartoloměje u Jevíčka, přes pozdější Jevíčko a Konici dále do Olomouce. Nadregionální význam trasy dokládá také formulace v listině Alberta ze Šternberka z roku 1281, kterou se určovala poloha později zaniklé vsi Lučice olomouckou městskou branou, jež se obracela ke Konici. Samotné město Jevíčko vzniká v 50. letech 13. století, jeho předchůdcem však byla trhová (?) osada ze 12. a 1. poloviny 13. století u kostela sv. Bartoloměje (D) cca 1,8 km severozápadně od Jevíčka, která dožívala až do 14. století. Z falza privilegia jevíčské rychty k roku 1258 vyplývá, že v Jevíčku se kromě mýta vybíralo i clo. Stáří soustavy úvozových cest vedoucí několika větvemi přes Úsobrno, Jaroměřice směrem na Šubiřov dokládá např. nález železné velkomoravské ostruhy s plotenkami z 9. století z trati Dobračov. Že cestování zalesněnou krajinou Dražanské vrchoviny nebylo vždy bezpečné, dokládá samotný název lesa mezi Jaroměřicemi a Šubiřovem, který je již na Komenského mapě Moravy z roku 1627 označen jako Loupežník „*Laupenzjk mons*“. Na konci 18. století zde měl dle lidových pověstí řádit loupežník Franta Žlíbek. S možnou strážní funkcí a ochranou komunikace zřejmě souvisí drobná středověká *fortifikace na kopci Durana (625,8 m n. m.), ležící 1 km východně od obce Úsobrno. Původně byla díky své poloze u Úsobrna tato fortifikace pokládána za centrum tzv. Úsobrněnské provincie 11. až 1. poloviny 13. století. Samotná vesnice Úsobrno je však až produktem vrcholně středověké *kolonizace a své jméno nese v souvislosti s majetkovými spory během kolonizace ve 13. století, ve smyslu patřící k území Úsobrněnska. I samo nezvyklé jméno Durana je odvozeno od Durancie, manželky olomouckého údělníka Oty III., která byla ruského původu. Olomoucké kněžny měly tradičně na Malé Haně své věnné ma-

jetky a právě kněžna Durancie obdarovala Klášterní Hradisko dílem lesů na západních svazích Dražanské vrchoviny, z nichž nejvyšší kopec této majetkové držby nesl její jméno. Z okrouhlé fortifikace o průměru až 60 m pochází keramika, datovaná do 15. století, což potvrdil i zjišťovací výzkum z roku 2012. Konice byla v raném středověku centrem rozsáhlého zeměpanského statku, sahajícímu od Kladecka na severu až k Plumlovsku na jihu. Na západě sousedil tento zalesněný statek s majetkem kláštera Hradisko a na východě se statky drobných feudálů na Ludmírovské vrchovině a Přemyslovické pahorkatině. Název Konice znamená staročesky stáj pro koně. Chov koní zde byl velmi rozšířen, svědčí o tom i deskový zápis z roku 1387. V Konici existoval zeměpanský dvorec se správcem (sub)vilikem Janem, později Albertem z Lešan, který po zmatcích po bitvě na Moravském poli roku 1278 uzurpoval jižní část Konicka. Na konci 13. století zde bylo vysazeno městečko, připomínané roku 1351.

Popis: Samotné reliktu historických komunikací se nám do současnosti dochovávají v podobě úvozových cest mnohdy tvořených až několika desítkami *úvozů (tzv. soustava či systém úvozových cest). Samotná trasa či širší koridor dálkové cesty může mít řadu variant a větví, využívaných s různou intenzitou, a dost často i v závislosti na klimatických podmínkách. Největší svazky úvozových cest (více než 40) lze nalézt v lesní trati Dobračov (A) a sledovat je lze stoupáním až k obci Šubiřov, kde se při jihozápadním okraji obce tato větev setkává s dalšími dvěma, stoupajícími z Nového Dvora severně a jižně kolem vrchu Lavičná (625 m n. m.). Další velmi rozvětvený systém úvozů se dochoval v trase dnešní silnice Šubiřov–Konice, kde se v lese Březina nachází severně i jižně kolem silnice zhruba 40 úvozů, kterými se zahajoval sestup do údolí Romže ke Konici. V oblasti probíhal rozsáhlý projekt *Výzkum historických cest v oblasti severozápadní Moravy a východních Čech*. Na vrcholu kopce Durana (B) se nachází středověká fortifikace nepravidelně kruhovitého půdorysu o průměru 50–60 m. Vnitřní plocha o rozměrech 45 × 50 m je ohraničená širokým valem a 4 až 6 m širokým okružním příkopem. Zbytky menší hospodářské zástavby se mohly nacházet v jižní části areálu na mírném svahu. Na samotném vrcholku lze očekávat hlavní budovu. Malé zlomky *mazanice, zjištěné

archeologickou sondáží, ukazují na jednoduchou dřevohliněnou zástavbu nemající dlouhého trvání, což podporuje i skromný nálezový fond. V plochem terénu asi 500 m jihovýchodně od fortifikace se v lesním terénu v trati Paseky nachází velmi zřetelné pozůstatky mezní *plužiny (C). Ta je tvořena přibližně 12 výraznými pásy s mezemi a vysbíranými kameny, orientovanými po vrstevnicích zhruba ve směru východ–západ. Celkem mohlo být pásů plužiny až 20. Plužina se nachází poměrně daleko od doloženého osídlení, více než 2 km od vesnice Skřípov. Může proto buď souviset s nezná-

mou zaniklou vesnicí, nebo sloužila přímo jako hospodářské zázemí fortifikace na kopci Durana. [hd, ps]

Literatura: Nekuda, V. – Unger, J. 1981; Bolina – Šlězár 2006; Cendelín – Bolina – Adam 2010; Kouřil 2010; www_Úsobrno; Vrána 2014.

Okolí:

(1) Biskupice u Jevíčka (SY), trať Hrubé Kolo, pravěké hradiště: N 49°38'43.28", E 16°45'53.90" (6,2 km).

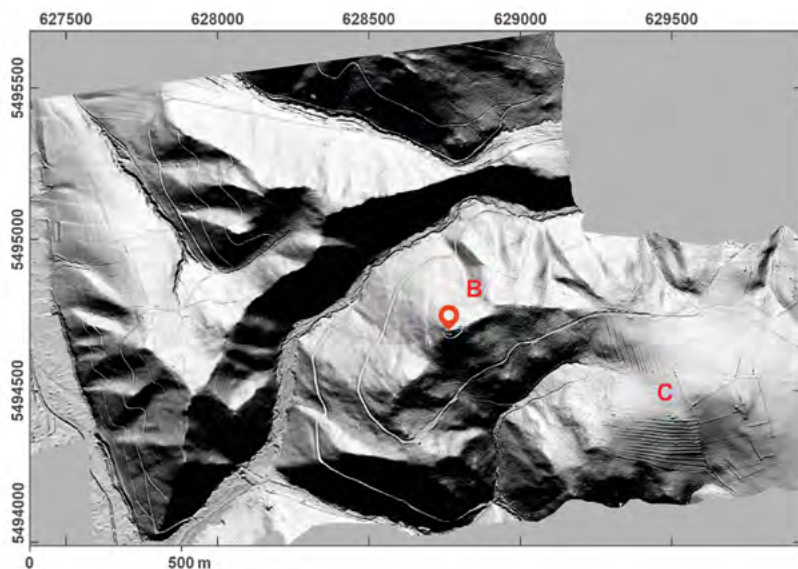
(2) Zálesí u Jevíčka (SY), Plankenberk, zřícen-

nina hradu: N 49°38'51.05", E 16°46'59.02" (6,3 km).

(3) Velké Opatovice (BL), trať Opatovické Hradisko, pravěké a raně středověké hradi-

ště: N 49°35'57.32", E 16°40'16.46" (8 km).

(4) Křenov (SY), Mařín, raně středověké hradiště (8. až 12. století): N 49°40'21.46", E 16°38'46.66" (13 km).

↑ Svazek úvozů u Lavičné západně od Šubiřova. Foto J. Novák